

Оксана Павлівна Ноздрова,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ДИТЯЧИХ ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

У статті розглядаються цілі, форми організації, етапи та завдання літньої виховної педагогічної практики в дитячих оздоровчих таборах та її можливості щодо формування ключових компонентів професійної компетентності та творчого потенціалу майбутніх фахівців. Розкрито значення колективно-творчих справ як фактору розвитку креативних здібностей студентів.

Ключові слова: літня виховна педагогічна практика, дитячий оздоровчий табір, ключові компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців, формування творчого потенціалу студентів.

Постановка проблеми. Педагогічна практика в Україні – обов'язкова складова навчального процесу у ВНЗ, яка передбачає професійну підготовку педагогічних кадрів і підвищення їхньої кваліфікації.

Практика в педагогічних ВНЗ проводиться згідно з Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державною програмою «Вчитель», Національною доктриною розвитку освіти в Україні, Декларацією про європейський простір для вищої освіти, Положенням «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України».

Метою практики є оволодіння студентами сучасними формами організації праці в галузі їхньої майбутньої професії, формування в них на базі здобутих у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок з метою прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Аналіз останніх наукових публікацій. У роботах Н. М. Бібік, Н. В. Кічук, О. М. Пехоти, О. Я. Савченко стверджується, що серед усіх форм навчальної роботи у ВНЗ системоутворюючу роль відіграє практика. Вона виконує адаптивну, навчальну, виховну, розвиваючу, комунікативну, діагностичну, конструктивну та дослідницьку функції [3, с. 280].

Педагогічна практика є одним із важливих шляхів реалізації спільного проектування процесу професійної підготовки майбутнього вчителя до організації особистісно-орієнтованого навчання, де основними учасниками є триада: вчитель – студент – методист [4, с. 150-151].

Творчість студента є однією з найважливіших умов становлення майбутнього фахівця. Це положення досліджує В. Сластьоніна, Є. Шиянова, І. А. Барташнікова, Д. Б. Богоявленська, С. О. Сисоєва.

Велику увагу проблемам творчого саморозвитку студентів педагогічного вишу, стимулюванню їх

творчого мислення та стилю діяльності приділили В. І. Андрєєв, Г. М. Коджаспірова, Ю. М. Кулюткін, І. Я. Лернер, П. І. Підкасистий, Л. С. Подимова, В. А. Сластьонін та ін. Переважна більшість авторів єдині у розумінні психолого-педагогічної сутності означеного феномену: під творчою особистістю доцільно розуміти індивіда, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового оригінального. Для творчої особистості фахівця творча діяльність – це життєва потреба, творчий стиль поведінки – найбільш типовий.

Питання організації виховної роботи в дитячих літніх оздоровчих таборах розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками, серед них В.І. Беляєв, О.С. Газман, О.І. Грекова, О.В. Запорожець, В.П. Зінченко, М.Б. Коваль, В.Г. Кузь, О.В. Мудрик, Т.Ю. Осипова, М.М. Сидоренко та інші.

Метою статті є дослідження формування творчого потенціалу майбутніх учителів-початківців через педагогічну практику в дитячих літніх оздоровчих таборах та розгляд ключових компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців.

Завдання дослідження: аналіз психолого-педагогічної літератури зі сфери формування професійної компетентності та творчого потенціалу студентів через педагогічну практику в дитячих літніх оздоровчих таборах; виявлення ключових компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців; дослідження шляхів формування професійної компетентності студентів, заснованих на аспектах виховання в дитячих літніх оздоровчих таборах під час проходження педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. Літня виховна практика інтенсивно впливає на формування особистості майбутнього вчителя, дозволяє отримати суттєві відомості про його професійну готовність. Ми переконані, що якість діяльності студентів-практикантів на посадах загонових вожатих не-

від'ємно пов'язана з якістю підготовки студентів до виховної практики у ВНЗ.

Сьогодні вожатому необхідно володіти ґрунтовними педагогічними та психологічними знаннями й уміннями з метою застосування їх у таборі для забезпечення розвитку дітей та їхнього повноцінного відпочинку під час літніх канікул. Практика в таборі ставить студента-практиканта в позицію суб'єкта, який свідомо використовуючи професійні знання, уміння та навички, творчо організовує практичну виховну діяльність.

Під час проходження літньої педагогічної практики завдання викладачів, на нашу думку, полягає не тільки в тому, щоб сформувати професійні знання, вміння та навички студентів, але й розвинути їхні особистісні якості, необхідні в майбутній професії, тобто сформувати професійно зорієнтовану особистість. Ми вважаємо, що це має сприяти становленню особистості студента як компетентного фахівця. Відтак, особливого значення під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі набувають проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів.

Педагогічна виховна практика студентів в дитячих літніх оздоровчих таборах включала три етапи: підготовчий, основний та підсумковий [4].

Підготовчий етап виховної практики:

- вивчення теоретичного курсу «Методика виховної роботи в дитячих літніх оздоровчих таборах»;
- участь у розподілі на літню практику;
- участь в інструктивно-методичних семінарах;
- складання заліку з дисципліни «Методика виховної роботи в дитячих літніх оздоровчих таборах»;
- участь у конкурсі вожатської майстерності «Школа вожатих», у настановчій конференції з питань літньої виховної практики;

Основний етап виховної практики:

- виконання завдань практики в літніх дитячих оздоровчих таборах, на шкільних майданчиках, при соціальних службах для дітей.

Підсумковий етап виховної практики:

- оформлення звітної документації;
- складання заліку з літньої виховної практики;
- участь у підсумковій конференції.

Робота в таборі ділиться на три періоди. Перший період – організаційний (три-чотири дні), другий – основний (п'ятнадцять-шістнадцять днів), третій – підсумковий (два дні).

Організаційний період

Перші три дні дуже напружені і важливі. Вони задають настрій і певний ритм життя табору на увесь потік.

Основна мета організаційного періоду - закласти основи для формування тимчасового дитячого колективу. *Завдання:*

Організаційні:

- 1) виявити рівень організаторських навичок і умінь дітей;
- 2) визначити творчий (інтелектуальний, спортивний і т. д.) потенціал кожної дитини;
- 3) виявити лідерів в дитячому колективі;
- 4) розділити загін на мікрогрупи, визначити перспективи діяльності кожної з них;
- 5) визначити перспективи діяльності усього дитячого колективу (планування);
- 6) організаційно оформити первинний колектив.

Методичні:

- 1) виконання усіх вимог режиму табору і санітарно-гігієнічних норм;
- 2) навчити дотримання традицій і правил табору;
- 3) навчити роботи в мікрогрупі, в первинному колективі;
- 4) навчити кожну дитину аналізувати свій стан (через ігрові форми).

Виховні:

Почати формування взаємин між наступними групами суб'єктів:

- 1) дитина - дитина (дівчинки - хлопчики, хлопчики - хлопчики, дівчатка - дівчатка, лідери : формальні - неформальні і т. д.);
- 2) дитина - колектив;
- 3) дитина - дорослий.

Для вирішення цих завдань можуть бути використані колективно-творчі справи (КТС).

Система колективно-творчих справ організаційного періоду

Перший день організаційного періоду – це перший день роботи табірної зміни – день знайомства. Основна мета – знайомство дітей один з одним, з вожатими і вихователями, з табором і т. д.

У цей день проводяться КТС на знайомство. Вони не вимагають тривалої і складної підготовки. Найбільш традиційними стали такі, як «Вогник знайомств» (починається з гри «Сніжинки» - запам'ятовування імен), подорож по табору (вожаті-екскурсоводи задалегідь готуються розповісти про усі «пам'ятки» табору). Можна запропонувати і інші КТС: «Концерт-блискавка», «Концерт-ромашка», «Їхали ми, їхали» та ін. У процесі їх підготовки і проведення діти знайомляться один з одним, з'являється можливість виявити їх творчі здібності.

Другий день організаційного періоду умовно можна назвати «днем самовизначення».

Основні цілі:

- 1) індивідуально самовизначитися дитині, тобто показати свої таланти, здібності, особливості характеру, вимоги і т. д.;
- 2) визначити своє місце в колективі;
- 3) визначити місце мікроколективу в макроколективі. Звичайно ж, самовизначення і дитини, і дитячо-

го колективу відбувається не лише в другий день перебування в таборі. Зазвичай цей процес триває перші декілька днів табірної зміни, але основне навантаження падає саме на другий день.

У другий день організаційного періоду проводяться КТС на виявлення лідерства в дитячому колективі: «Знімається кіно», «Населений острів»; будь-яка гра-естафета з виконанням творчих завдань. Можна відправитися на пошуки кладу або організувати «Подорож в Задзеркалля» і т. д. У результаті таких КТС лідери виявляються мимоволі, вожаті і вихователі лише спостерігають, за необхідності коригуючи поведінку дітей.

Цього ж дня проводяться організаційні збори в загонах, які покликані вирішити наступні питання:

- визначити правила життя дитячого колективу;
- виявити лідерів;
- розподілити дитячий колектив на мікрогрупи;
- обрати органи самоврядування;
- визначити перспективи діяльності колективу – планування.

Третій день організаційного періоду - відкриття табірної зміни.

Основна мета – створення святкового настрою, атмосфери єдності дітей і дорослих.

Необхідно, щоб кожен загін і кожна дитина стали учасниками свята, а не тільки глядачами в цей дуже важливий для усієї табірної зміни день. Проводиться перша загальнотабірна урочиста лінійка, повідомляється про відкриття табірної зміни. Подальша програма може бути найрізноманітнішою: естафети, конкурси, великі олімпійські ігри, дискотека.

Основний період

Цілі:

- 1) формування тимчасового дитячого колективу;
- 2) стабілізація життя дитячого колективу (через роботу органів самоврядування, КТС і т. д.).

Бажано основний період розділити на три-чотири частини, кожна з яких присвячена певній темі. Наприклад: «День здоров'я», «День гумору», «Подорож в Мультяндію», «Українські звичаї» і т. д. За структурою кожен тематичний період ділиться на три-п'ять днів. Кожен з цих днів покликаний вирішувати певні завдання.

Перший день тематичного періоду: рада справ табору починає підготовку, розподіляє завдання; у загонах - загонні справи, що налаштовують на певну тему.

Другий день тематичного періоду: різна конкурсна програма з цієї тематики.

Третій і четвертий дні тематичного періоду: репетиції.

Четвертий або п'ятий день: загальнотабірне свято.

Кожен день вожаті проводять загонні КТС, які не вимагають тривалої і складної підготовки, наприклад, «Пантоміма», «Ромашка». Можна запропонувати дітям провести спортивні естафети, розучити нові

ігри, просто почитати і обговорити книгу. Для вожатих і вихователів цей день дуже важливий, оскільки необхідно проаналізувати минулий тематичний період і отримані при цьому висновки і рекомендації (як позитивні, так і негативні) врахувати надалі. Незалежно від того, скільки днів тривав тематичний період – три, чотири або п'ять, – він має бути обов'язково проаналізований.

Підсумковий період

Мета: підведення підсумків усієї табірної зміни. Завдання:

1) підведення «ділових» підсумків зміни (прийняти певну систему нагородження);

2) емоційно завершити табірну зміну. Традиційно в загонах проводяться вогники «Розкажи мені про мене». Важливо зуміти вибрати правильний тон у розмові, скласти доброзичливу атмосферу. При цьому можна використовувати якийсь талісман загону, зібратися біля «заповітного» дерева, усім разом виконати улюблену пісню, для розмови необхідно знайти спільну тему. Треба, щоб на зборах більше говорили діти, а дорослі лише направляли розмову в потрібне русло. Проводяться святкова лінійка закриття табірної зміни і загальний збір, на якому вручаються нагороди загонам і дітям, які найяскравіше себе проявили під час табірної зміни.

Зміст та методика викладання дисципліни «Методика виховної роботи в таборі» має певні специфічні риси стосовно формування компетентностей [2].

Охарактеризуємо предметний арсенал щодо формування компетентностей під час вивчення курсу «Методика виховної роботи в таборі» з майбутніми вчителями [5].

Соціальна компетентність: визначення активу табору; створення творчих груп за інтересами та у відповідності з основними стратегічними напрямками роботи; проведення ток-шоу «За і проти», «Круглий стіл»; здійснення самоврядування, проведення днів самоврядування, днів дублера тощо; залучення дітей до підготовки заходів виховного характеру; проведення тренінгів, моделювання конфліктних ситуацій та шляхів виходу з них; проведення тематичних виховних заходів; координація роботи штабу дисципліни та порядку.

Полікультурна компетентність: проведення колективних творчих справ; проведення екскурсій до музеїв, пам'яток культури, на природу; проведення фестивалів дружби, тижнів культури народів та світу, спортивних заходів, акцій милосердя «Допоможи ближньому»; організація роботи «Пошта довіри» (спільно з психологом); проведення анкетування «Допоможи собі сам».

Комунікативна компетентність: проведення колективних творчих справ, що передбачали активізацію безпосереднього спілкування дітей (ігри на знайомство, ігри з залом); організація гурткової роботи; проведення конкурсів декламаторів, фестивалів усної народної творчості; конкурсів юних поетів, конкурсів

міні-творів тощо; організація роботи табірної прес-центру.

Інформаційна компетентність: створення табірної інформаційного центру, випуск табірної газети чи інформаційного бюлетеня; здійснення співпраці з бібліотекою; проведення зустрічей зі співробітниками правоохоронних органів, служби охорони здоров'я, державної адміністрації; стимулювання пошуково-дослідницької роботи учнів, створення «Книг пам'яті» тощо.

Компетентність самоосвіти та саморозвитку: організація клубів «Ерудит», «Чомчомучка», клубів за інтересами; організація газетних рубрик «Чи знаєте ви?», «Це варто запам'ятати»; проведення виховних годин «Про що ви дізналися з інтернету?»; залучення учнів до роботи предметних гуртків; залучення учнів до участі в заходах предметних тижнів; організація конкурсів ерудитів, інтелектуальних ігор, КВК, які передбачали активне залучення самоосвітнього потенціалу дітей; заохочення переможців конкурсів, олімпіад.

Компетентність продуктивної творчої діяльності: проведення інтелектуальних ігор, які сприяли розвитку творчого потенціалу; проведення предметних тижнів, декад; проведення творчих конкурсів (пісенних, танцювальних, малюнків, саморобок) виставок творчих робіт [5].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Потенціал літньої педагогічної практики в дитячих оздоровчих таборах є дуже високим і реалізація його безпосереднім чином впливає на досягнення такого результату навчання як компетентність. Ми визначили основні положення, якими має керуватися майбутній вчитель для формування ключових компетентностей, які ґрунтуються на принципах демократизму та індивідуалізму.

1. Автономна дія:

- здатність захищати та піклуватись про відповідальність, права, інтереси та потреби інших;

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Л. Проблема громадянської компетентності / Л. Бондар // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 3. – С. 64-65.

2. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні / О. Овчарук – К: «К.І.С», 2003. – С. 13-41.

3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

REFERENCES

1. Bondar, L. (2003). *Problema hromadianskoi kompetentnosti [The problem of civil competence]. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii – School principal, 3, 64-65 [in Ukrainian].*

2. Ovcharuk, O. (2003). *Kompetentnosti yak kliuch do onovlennia zmistu osvity // Stratehiia reformuvannia "Наука і освіта", №8, 2016*

• спроможність складати та здійснювати плани та особисті проекти;

• здатність діяти у широкому контексті.

2. Інтерактивне використання засобів:

• здатність інтерактивно використовувати мову, символіку та тексти;

• здатність використовувати знання та інформаційну грамотність;

• спроможність використовувати нові інформаційні технології.

3. Вміння функціонувати в соціально-гетерогенних групах:

• здатність успішно взаємодіяти з іншими;

• здатність співпрацювати;

• здатність улагоджувати конфлікти [2].

Основним завданням, що стоїть перед ВНЗ сьогодні, є формування гармонійно розвинутої, соціально активної творчої особистості студента, яка не тільки має знання, але і здатність до самоосвіти та саморозвитку, вміння вирішувати нестандартні завдання, які не мають аналогів в минулому, вчасно реагує на зміни, що відбуваються в суспільстві, і разом з тим орієнтується на вічні загальнолюдські цінності. Тому сучасна освіта відкриває нові шляхи вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів через педагогічну практику.

Отже, підготовка сучасного викладача-початківця в умовах швидко мінливих соціально-економічних реалій, професійної підготовки і вимог, що зростають до нього, неможлива без цілеспрямованої й систематичної роботи з актуалізації його професійно-творчого потенціалу.

А це передбачає підвищення особистої відповідальності кожного викладача за виховання творчої особистості. Формування творчих фахівців майбутнього, здатних використовувати власний творчий потенціал, – завдання складне, і його вирішення залежить від уміння всіх учасників навчального процесу координувати спільну діяльність.

4. Осипова Т. Методика воспитательной работы в лагере: практикум по спецкурсу / Т. Осипова. – Харьков: Бурун Книга, 2008. – 120 с.

5. Родигіна І. Компетентісно орієнтований підхід до навчання / І. Родигіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 96 с.

6. Шмаков С. Каникулы (Прикладная «энциклопедия»: учителю, вожатому) / С. Шмаков. – М.: Новая школа, 1994. – 130 с.

osvity v Ukraini [Competences as a key to the renewal of the content of the education]. Kyiv: «K.I.S» [in Ukrainian].

3. Khutorskoy, A. (2003). *Klyuchevye kompetentsii kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya [Key competences as a component of person-centered educational paradigm]. Narod-*

noe obrazovanie – Public education, 2, 58-64 [in Russian].

4. Osipova, T. (2008). *Metodika vospitatelnoy raboty v lagere: praktikum po spetskursu [Methods of the educational work at children's campus: practicum in the specialized course]*. Kharkov: Burun Kniga [in Russian].

5. Rodyhina, I. (2006). *Kompetentnisno oriientovanyi pidkhd do navchannia [Competence oriented approach in teaching]*. Kharkiv: Vyd. hrupa «Osнова» [in Ukrainian].

6. Shmakov, S. (1994). *Kanikuly (Prikladnaya «entsiklopediya»: uchitelyu, vozhatomu) [Holidays (Applied "encyclopedia" for a teacher)]*. Moscow: Novaya shkola [in Russian].

Оксана Павловна Ноздрова,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики,
Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ И ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ПОСРЕДСТВОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ В ДЕТСКИХ ЛЕТНИХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫХ ЛАГЕРЯХ

В статье рассматриваются цели, формы организации, этапы, задания летней воспитательной педагогической практики в детских оздоровительных лагерях и ее возможности формирования ключевых компонентов профессиональной компетентности и творческого потенциала будущих специалистов. Раскрыто значение коллективно-творческих дел как фактора развития креативных способностей студентов. Характеризируются подготовительный, основной и заключительный этапы воспитательной работы в лагере, которые помогают спланировать деятельность вожатого на смену и на каждый день, способствуют формированию творческого подхода к воспитательной деятельности с учетом возрастных особенностей детей, уровня воспитанности, индивидуальных особенностей развития ребенка. Рассмотрена деятельность студента-практиканта в этот период – организатора коллективно-творческих дел, конкурсов, которые осуществляются на основе самостоятельности, инициативы, творческого замысла будущего специалиста. Раскрыта возможность и значение курса «Методика воспитательной работы в лагере», практики для эффективной воспитательной деятельности вожатого в лагере, для формирования основных групп компетентностей будущих учителей. Потенциал летней воспитательной педагогической практики в детских оздоровительных лагерях влияет на формирование всех компетентностей, которые дают возможность личности принимать активное участие во всех социальных сферах, добиться личного успеха.

Ключевые слова: летняя воспитательная педагогическая практика, детский оздоровительный лагерь, ключевые компоненты профессиональной компетентности будущих специалистов, формирование творческого потенциала студентов.

Oksana Nozdrova,

PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
Department of Pedagogy,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

FORMING FUTURE TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE AND CREATIVE POTENTIAL BY MEANS OF PEDAGOGICAL PRACTICE AT RECREATIONAL CAMPS FOR CHILDREN

The article deals with the aims, forms of organization, stages and tasks of summer pedagogical practice at recreational camps for children and its contribution to the formation of key components of future teachers' professional competence and creative potential. The meaning of collective creative activities as a factor developing creative skills of students-future pedagogues has been revealed in the paper. The preparatory, main and final stages of the educational work at a camp have been described as well. They help a pedagogue to plan his/her activity for a shift; they contribute to the formation of the creative approach to the educational activity considering age peculiarities of children, the level of their education and development, as well as their individual psychological characteristics. Besides, the following activities of a student having pedagogical practice at a recreational camp for children have been reviewed in the study: organization of team activity, competitions, concerts, which are carried out on the basis of amateur activities, initiative and creative ideas of a future pedagogue. Implementation of the course "Methods of educational work at a camp" as well as pedagogical practice into the educational process of higher educational institutions is extremely important for the formation of future teacher's main competences.

Keywords: summer pedagogical practice, recreational camp for children, key components of future teachers' professional competence, formation of students' creative potential.

Подано до редакції 15.08.2016